OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainvalmisteluosasto
Julkisoikeuden yksikkö
Erityisasiantuntija Anu Mutanen

19.2.2018

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE SIVIILITIEDUSTELUA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI (HE 202/2017 VP)

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä (HE 202/2017 vp). Oikeusministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi poliisilain 5 a luku sekä laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa. Laeissa säädettäisiin muun muassa siviilitiedustelussa käytettävistä toimivaltuuksista, siviilitiedusteluviranomaisen yhteistoiminnasta muiden viranomaisten kanssa, kansainvälisestä yhteistyöstä sekä tiedustelukielloista ja tietojen käsittelystä. Koti- ja ulkomailla tehtävästä henkilö- ja tietojärjestelmätiedustelusta säädettäisiin poliisilain 5 a luvussa ja Suomen rajat ylittävään tietoliikenteeseen kohdistettavasta tiedustelusta säädettäisiin laissa tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia poliisin hallinnosta, lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, rikoslakia, esitutkintalakia, pakkokeinolakia ja lakia oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa.

Esitys on osa tiedustelulainsäädäntöä koskevaa kokonaisuutta, johon kuuluu myös puolustusministeriössä valmisteltu ehdotus laiksi sotilastiedustelusta (HE 203/2017 vp) sekä oikeusministeriössä valmistellut ehdotukset laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 198/2017 vp) ja laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta (HE 199/2017 vp). Hankkeissa on tehty yhteistyötä sisäministeriön, puolustusministeriön ja oikeusministeriön kesken. Lisäksi tähän lainsäädäntökokonaisuuteen kuuluu tiedustelutoiminnan parlamentaarisen valvonnan järjestämiseksi eduskunnassa valmisteltu puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan työjärjestyksen muuttamisesta. Tiedustelulainsäädännön kokonaisuuden valmistelu on tapahtunut parlamentaarisen seurantaryhmän seurannassa.

Oikeusministeriö on antanut asian aiemmassa valmisteluvaiheessa sisäministeriölle lausunnon (OM 89/43/2017, 30.6.2017). Oikeusministeriö kiinnitti lausunnossaan huomiota tarpeeseen yhtäältä täydentää ja toisaalta tiivistää lakiehdotuksen perusteluja. Lisäksi esille tuotiin tarve yhdenmukaistaa lakiehdotusta sotilastiedustelua koskevan ehdotuksen kanssa. Huomiota kiinnitettiin myös muun muassa tiedustelutoiminnan valvontaan liittyvien säännösten asianmukaisuuteen. Oikeusministeriön tekemät ehdotukset on otettu hallituksen esityksen jatkovalmistelussa huomioon.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Oikeusministeriö kannattaa ehdotusta siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi. Suomessa ei ole laissa säädettyjä toimivaltuuksia siviilitiedustelulle. Oikeusministeriön mielestä on tarpeellista säätää siviilitiedustelusta siten, että parannetaan suojelupoliisin tiedonhankintaa ja sitä kautta valtiojohdon tiedonsaantia vakavista kansainvälisistä uhkista.

Oikeusministeriöllä ei ole huomautettavaa esitykseen sisältyvästä ja toimialaansa kuuluvasta ehdotuksesta laiksi oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta.

Muun ohella tiedustelutoimivaltuuksien perusoikeusulottuvuuksien vuoksi on erittäin tärkeää, että ehdotetut uudet tiedustelutoimivaltuudet kohdistuvat laissa tarkasti ja tyhjentävästi määritettyihin uhkiin sekä tiedustelumenetelmien käytön yleisiin ja erityisiin edellytyksiin. Keskeistä on myös se, että vakavinta puuttumista perusoikeussuojaan tarkoittava tiedustelumenetelmien käyttö, kuten tietoliikennetiedustelu, telekuuntelu ja televalvonta, edellyttäisi tuomioistuinlupaa. Olennaista on lisäksi ehdotettu ilmoitusvelvollisuus tiedustelun kohteelle, tiedustelukiellot, tiedonhankinnan kohdehenkilön oikeus tehokkaisiin oikeusturvakeinoihin, tiedustelutoimivaltuuksien käytön dokumentointivelvollisuus sekä tiedustelutoiminnan valvonnan asianmukainen järjestäminen. Oikeusministeriö pitää esityksen perusteluissa esitettyä käsitystä perustuslain 10 §:n muutoksesta riippuvista tiedusteluvaltuuksista oikeansuuntaisena. Esityksen perustuslainmukaisuuden viimekätinen tulkinta jää myös tältä osin perustuslakivaliokunnalle.